

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Een weg der zaligheid voor Joden en Heidenen: geloven

Rom. 4 : 6—12

Niet slechts Abraham is een voorbeeld van de rechtvaardigheid door het geloof alleen. Ook David getuigt daarvan in Psalm 32. Hij spreekt daar die man of vrouw zalig, wien God rechtvaardigheid toerekent zonder werken. David had zwaar gezondigd. Hij was er „kapot“ van. Zwaar drukte de hand des HEREN op hem. Hij miste Gods genade en had geen rust of duur. Totdat hij oprecht zijn zonde beleed. Toen had hij weer vrede met God. Want God vergaf zijn ongerechtigheid en bedekte zijn zonde.

Hier blijkt zonneklaar, dat toerekening van rechtvaardigheid zonder werken gelijk staat met: vergeving der zonden. Hoe worden we rechtvaardig voor God, d.w.z. hoe komen we na gezondigd te hebben weer in de rechte verhouding tot God? Doordat God onze zonden vergeeft en het geloof in ons hart werkt. Men heeft wel gezegd, dat vergeving van zonden alleen niet genoeg is. Daardoor zou alleen maar het kwade zijn weggedaan. We zouden dan het goed van Gods genade en zijn gemeenschap nog missen. Maar dat is niet waar. God is vóór ons of tegen ons. We leven onder Zijn toorn of Zijn genade. Neutraal staat de HERE nooit tegenover één mens. Als onze zonden vergeven zijn, dan leven we weer onder Gods genade en zijn we welgelukzalig.

Toen David Psalm 32 dichtte zal hij al wel veel goede werken gedaan hebben. Hij was een man naar Gods hart, die de HERE vreesde. Er staan van hem vele goede dingen beschreven in de Schrift. Maar toen hij diep gevallen was — mogelijk moeten we denken aan zijn zonde met Bathseba en Uria — troostte hij zich niet met zijn vroomheid of met zijn werken. Die konden niet goed maken wat hij had misdaan. Dat kon de HERE alleen goed maken. Door de zonde niet toe te rekenen. Tegen Hem had David gezondigd. Zoals hij in Ps. 51 zegt: „Tegen U, U alleen heb ik gezondigd en gedaan dat kwaad is in uw ogen“. Het kon alleen weer goed worden als de HERE de zonde vergaf. Toen de HERE dat deed was David weer overgelukkig.

En dan jubelt hij: „Zalig zij, wier opgerechtigheden vergeven en wier zonden bedekt zijn. Zalig de man, wiens zonde de HERE geenszins zal toerekenen“. Hij zegt niet, dat God eens voor altijd de zonden vergeven heeft en dat een mens zich daarvan alleen maar bewust hoeft worden om zalig te zijn. Neen, er zijn in het leven der rechtvaardigen telkens weer zonden, misslagen, ongerechtigheden, overtredingen. Zolang ze daarin voortleven, zonder ze voor God te belijden, toont de HERE op hen. Dan voelen ze niet maar de hand des HEREN zwaar op zich drukken. Maar dan is de HERE tegen hen. Als ze echter hun zonden belijden vergeeft de HERE mild en overvloedig. En dan zijn de gelovigen weer welgelukzalig. De rechtvaardiging door het geloof is niet maar een poort aan het begin van ons geloofsleven, waardoor we heengaan, om dan die poort achter ons te laten. Maar telkens weer is dit het rustpunt van ons hart, dat God onze beleden zonden vergeeft.

Wat Paulus totnogtoe heeft geleerd kunnen we samenvatten in de woorden: van genade alleen, door het geloof alleen. De werken komen niet in aanmerking als we de vraag stellen, hoe wij voor God kunnen bestaan.

Maar hoe staat het nu met de besnijdenis? Geldt deze regel van genade-geloof ook voor de onbesnedenen? Moet een Heiden niet eerst besneden worden, eer hij mag delen in de rechtvaardigheid door het geloof? Dat was een brandende vraag in de dagen van Paulus. En er waren heel wat Joden-christenen, die het met deze vraag erg moeilijk hadden. Ze konden er maar slecht overheen, dat Paulus de vergeving der zonden en het eeuwige leven zo maar aan heidenen beloofde, als ze geloofden in de Here Jezus Christus.

Met vs 9 gaat Paulus op deze zaak in door te vragen: „Geldt deze zaligspreking dan de besnedenen of ook de onbesnedenen? Wij zeggen immers: Het geloof werd Abraham tot gerechtigheid gerekend“. Paulus wil daarmee zeggen: „Totnogtoe sprak ik van rechtvaardigheid voor God en van vergeving der zonden en van geloof. Maar Abraham is toch ook besneden? Moet daarmee niet gerekend worden? Mogen we nu zo maar op de onbesneden heidenen toepassen wat er van Abraham en van David geschreven staat?“

Van de besnijdenis gaven de Joden hoog op. Een besneden had automatisch deel aan het koninkrijk Gods. Een besneden kwam niet in de gehenna, de plaats van het verderf. Alleen door het feit van het besneden-zijn deelde iemand in al de voorrechten van het Joodse volk, voor dit en voor het toekomstige leven. Daarentegen was een niet-besneden alleen al wegens dat feit verworpen en veracht. Stelde Paulus nu besnedenen en onbesnedenen, Jood en Heiden op één lijn? Was er voor beiden maar één weg der zaligheid, namelijk die van geloven in de Here Jezus?

In vs 10 gaat Paulus op deze vragen in door een nieuwe vraag te stellen en daarop zelf het antwoord te geven: „Hoe werd het hem dan toegerekend? Was hij toen besneden of onbesneden? Niet besneden, maar onbesneden“.

Hoe, d.w.z. in welke toestand, onder welke omstandigheden, werd het geloof Abraham gerekend tot rechtvaardigheid? Uit de Schrift weten we, dat Abraham nog niet besneden was toen hij Gods belofte geloofde. Dit staat immers in Genesis 15. Terwijl eerst jaren later in Gen. 17 sprake is van de besnijdenis van Abraham en van zijn huis. De volgorde der feiten is dus deze: Eerst geloofde Abraham. Daarna werd hij besneden. En wel geruime tijd daarna. In onbesneden staat werd de vader der gelovigen gerechtvaardigd, door het geloof in Gods belofte. Hoofdzaak was dus, dat de aartsvader in God geloofde. De besnijdenis kwam daar bij.

Daarvan zegt Paulus nu in vs 11: „En het teken der besnijdenis ontving hij als het zegel der gerechtigheid van dat geloof, dat hij in zijn onbesneden staat bezat. Zo kon hij een vader zijn van alle onbesnedenen gelovigen, opdat hun de gerechtigheid zou worden toegerekend“.

De volgorde der gebeurtenissen in het leven van Abraham was deze: Abraham ontving een rijke belofte van de HERE. Deze belofte drong zo geweldig op Abraham aan en in, dat hij haar geloofde. Dat geloof nu rekende God hem tot rechtvaardigheid. Door dat geloof stond hij in de rechte verhouding tot God. Terwijl dit gebeurde was hij onbesneden. Later ontving hij het teken der besnijdenis. Dat was aan zijn lichaam te zien, dus: een

UIT DE INHOUD:

<i>Een weg der zaligheid voor Joden en Heidenen: geloven</i>	H. J. J.
<i>Pluriformiteit der kerk (II)</i>	C. V.
<i>„Schriftgeleerden!“ (I)</i>	G. V.
<i>Een orgel voor Kampen</i>	D. W. L. M.
<i>Een Goddelijke rechtsregel</i>	B. T.
<i>Boekbespreking</i>	B. J.
<i>Reclassering</i>	J. v. D.
<i>Kritische krabbels</i>	Frater
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Atkondigingen</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

teken. En dat teken nu was een zegel of een bezegeling van de rechtvaardigheid, die hij door het geloof ontving. Het was voor Abraham een bevestiging, dat hij door het geloof rechtvaardig voor God was. Het geloof en de rechtvaardigheid door het geloof is de zaak, waar het in de eerste plaats op aankomt. Dat kunnen we zien aan de geschiedenis van Abraham. Zo kon hij een vader zijn van de onbesneden heidenen, die tot het geloof kwamen. De vader was nog niet besneden, toen hij geloofde en daardoor rechtvaardig werd. Zo gaat het nu ook met de onbesneden kinderen van Abraham. Als zij geloven in Jezus Christus, wordt hun de rechtvaardigheid toegerekend.

Nu zou de vraag kunnen opkomen of de besnedenen, namelijk de Joden, buiten deze geloofsgerechtigheid staan. Men zou kunnen denken, dat de heidenen iets voor hebben op de Joden. Maar dat ontkent Paulus ten stelligste. Hij schrijft immers in vs 12, waarvóór we vs 11 ten dele opnemen: „Zo kon hij een vader zijn van alle onbesnedenen gelovigen... en een vader van de besnedenen, voor hen namelijk, die niet alleen uit de besnijdenis zijn, maar die ook treden in het voetspoor van het geloof, dat onze vader Abraham in zijn onbesneden staat bezat“.

Het feit alleen, dat iemand besneden was, heeft niemand vergeving der zonden gegeven. Besnijdenis-zonder-meer was geen waarborg van zaligheid. Het teken is de zaak niet. Vader-naar-het-vlees is Abraham van alle Joden. Maar hij is vader-in-de-volle-zin-van-het-woord van die besnedenen, die het geloof van Abraham navolgen. Het besneden zijn achtte Paulus een voorrecht. Tot de besnedenen wendde hij zich altijd het eerst, als hij in een stad kwam om het Evangelie te verkondigen. Maar als zij het Evangelie verwierpen, gingen ze verloren. Er is maar één weg der zaligheid voor Joden en Heidenen, besnedenen en onbesnedenen: „Geloof in Jezus Christus en gij zult behouden worden“.

Het heil is wel uit de Joden, maar niet tot de Joden beperkt. Gods liefde heeft zich uitgestrekt niet alleen naar het besneden volk der Joden, maar ook tot de Heidenen. Zo is het Evangelie ook tot onze voorvaders gekomen. Zo mogen ook wij behouden worden, door Gods genade alleen en door het geloof alleen. Dat we gedoopt zijn is een heerlijk voorrecht. Maar voor gedoopten en ongedoopten is maar één weg van behoud: Het geloof in Jezus Christus, in wie Gods genade is verschenen voor alle mensen.

H. J. JAGER.

Pluriformiteit der kerk

II

Bijbelse Gegevens

Van de ware pluriformiteit, de schone veelkleurigheid der kerk is de Heilige Schrift vol. Overal spreekt zij ervan.

Welk een verschil is er niet tussen de profeten. De koninklijke Jesaja, die mee het schoonste proza schreef, dat in de wereld ooit geschreven werd, is een totaal andere figuur dan de boer Amos of de ruige Haggai.

Welk een verschil is er in de tekening van de Christus, die de eerste drie evangeliën ontwierpen en het beeld van de Heiland, dat ons uit het evangelie van Johannes tegemoet treedt. Er zijn wel geleerden geweest, die betoogd hebben, dat die twee beelden nooit tegelijk juist konden zijn. Wij evenwel weten, dat we in dit verschil stuiten op een uiting van de pluriformiteit der kerk. Het heeft God namelijk behaagd totaal verschillende mannen te roepen tot schrijvers van het Evangelieverhaal, die elk voor zich oog kregen voor iets speciaals in het woord en het werk van de Heiland, opdat ze gezamenlijk een zo vol en rijk mogelijk beeld van de Christus aan de kerk van alle eeuwen zouden voorhouden.

Welk een verschil is er voorts ook tussen de prediking van Paulus en Jakobus! Paulus brandt het de mensen in de ziel, dat de mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar alléén door het geloof in Jezus Christus (Gal. 2 : 16). Hij zet bij wijze van spreken zijn ganse prediking op die éne kaart: **niet de werken, maar alleen het geloof!** Maar Jakobus houdt het de mensen met alle klem voor, dat de mens gerechtvaardigd wordt **uit de werken en niet alleen** uit het geloof! Onverzoonlijke tegenstrijdigheid, hebben velen geroepen toen zij dit lazen. Wij weten beter. Hier is pluriformiteit. Pluriformiteit van de mensen. Pluriformiteit in de prediking. Opdat die kerk iets zou verstaan van de volle rijkdom van het Evangelie. Ook opdat ze er iets van zouden beseffen, dat het Evangelie het menselijk bevatten en begrijpen ver en ver te boven gaat en nooit in „één woord” kan worden gegrepen. Hier is reeds ten volle de schone pluriformiteit der kerk.

We willen nu gaan letten op enkele aspecten van de ware pluriformiteit, zoals die in de Heilige Schrift, men zou haast kunnen zeggen argeloos, worden gepredikt en zo vóór ons komen te staan.

* * *

Ik wijs eerst op het feit, dat **Joden** en **heidenen** beiden tot het geloof in Christus kwamen en zo in de kerk werden opgenomen.

Joden en heidenen — we kunnen ons zelfs na de Hitler-tijd moeilijk voorstellen hoe ontzaglijk diep de kloof was welke in de antieke wereld tussen deze twee mensengroepen gaapte.

De joden hadden eeuwenlang in een voltrekt isolement geleefd ten aanzien van de heidenen. Een felle afkeer van al wat heiden was, was als het ware in hun wezen ingegroeid, werd hun om zo te zeggen aangeboren. Het was in hen geworden tot zo iets als wat de moderne psychologen een dressaat noemen. Het was voor een echte jood een gruwel in het huis van een heiden te komen en met hem te eten. Hij walgde reeds als hij er aan dacht. Bovendien was in de loop der eeuwen in de joden een ontzaglijke hoogmoed gegroeid. Dat kon niet anders. Want de joden geloofden rotsvast in hun door-God-uitverkoren-zijn-tot-een-bijzonder-volk. En zoals het geloof in Gods verkiezend welbehagen, als het gepaard gaat met de vreze des HEREN, de grootst mogelijke nederigheid en ootmoed verwekt — zo veroorzaakt datzelfde geloof als die vreze er niet is de meest weerzinwekkende hoogmoed. Dezelfde hoogmoed als zich soms ook in het „wij, calvinisten”, of „wij, vrijgemaakten” manifesteert.

Maar in afkeer tegen hun joodse medemens gaven op hun beurt de heidenen die joden in niets toe! Joden werden globaal genomen in de oude wereld diep veracht en hevig gehaat. Men proeft daar iets van, als men bij een vooraanstaande romeinse schrijver als waarheid opgedist krijgt, dat de joden in hun tempel te Jeruzalem een ezelskop aanboden en dat ze daarom ezelaanbidders

werden genoemd! Als gevolg van een kleine rel werden enkele jaren na de dood van Christus in Alexandrië vijftig duizend joden vermoord en in de rest van Egypte nog zestig duizend. Zó groot was de haat.

Ja, de tegenstelling tussen joden en heidenen was zó groot en zo fel als die tussen volken maar zijn kan. Ze verschilden in taal, historie, denkwijze, geestesstructuur, werkelijkheidsbeleving, kortom in alles waarin mensen en volken maar kunnen verschillen.

En zie, nu geschiedt kort na de uitstorting van de Heilige Geest dit wonder, dat deze, naar de mens gesproken, voor altijd radicaal tegenover elkaar staande mensengroepen, toch tot elkaar komen. Ja, een wonderlijk hechte gemeenschap gaan vormen, waarin principiëel alle tegenstellingen overwonnen zijn. Het is bekend, dat vooral Paulus heeft geworsteld opdat het tot die eenheid komen zou en hoe hij over het tot stand komen daarvan jubelde. Men leze Ef. 2 maar eens na. Het is voor hem de openbaring van een geheimenis. Aan vroegere geslachten onbekend, maar nu aan de heiligen geopenbaard.

* * *

Als wij ons nu afvragen hoe het mogelijk was, dat dit onmogelijke werkelijkheid is geworden, dan wijst de Schrift ons op twee dingen.

In de eerste plaats dit:

Paulus haalt om zo te zeggen de joden en de heidenen naar zich toe. Of, beter gezegd, hij plaatst ze voor zover dat aan hem ligt vlak voor de levende God. En dan roept hij hun uit alle macht toe: Joden en heidenen, gij zijt in één ding, in één opzicht, en dan in iets dat voor uw leven beslissend is, **volkomen aan elkaar gelijk!** Zo, dat er in dat opzicht zelfs geen háár verschil is tussen u. Want van u, joden, net zo goed als van u, heidenen is er niemand rechtvaardig, ook niet één! Er is niemand van u, die verstandig is; niemand die God ernstig zoekt. Allen zijt gij afgeweken, tezamen zijt gij onnut geworden. Er is onder u niemand die doet wat goed is, zelfs niet één!

Ja, joden en heidenen, gij zijt allen gelijk, voor God gelijk, **in de zónde**. En daarom ook **in de schuld** en daarom ook **in de toorn van God!**

Maar terwijl Paulus dit woord in de naam des Heren joden en heidenen gelijkelijk toeroept, zegt hij er in één adem nog wat anders bij. Ja inderdaad, iets anders, iets geheel anders. Iets dat even wonderlijk en heerlijk is als dat eerste verschrikkelijk was.

Want Paulus juicht het voor joden en heidenen gelijkelijk uit: **Al wie op Hem, op de Here Jezus Christus zijn geloof bouwt — of hij jood is of heiden, dat doet er niets toe — zal niet beschaamd uitkomen.** Want er is ook in dit opzicht **geen enkel verschil** tussen jood en griek. Immers één en dezelfde Jezus Christus is Heer over **allen**, rijk voor **allen** die Hem aanroepen. (Rom. 10 : 11, 12).

Zie, ook in dat opzicht zijn joden en heidenen één. Jezus komt gelijkelijk naar allen toe. Hij roept hen allen, zonder enig onderscheid te maken, waarachtig tot zich. Hij biedt Zichzelf en al zijn gaven gelijkelijk aan allen aan. Hij zet allen zonder onderscheid in het zonnelicht van zijn genade.

Paulus predikt dus dat joden en heidenen één zijn in het allerdiepste en allerellendigste, dat mensen eigen kan zijn, n.l.: de zonde, de schuld en de toorn Gods.

Maar hij zegt tegelijk, dat ze één zijn in het allerhoogste, dat een mens overkomen kan n.l.: 't geroepen worden tot Gods verlossende genade in Jezus Christus.

En zó, en tóen, door die **prediking**, dat wil zeggen: door Jezus Christus en de Heilige Geest, die door die prediking werkte, zijn joden en heidenen één geworden in de kerk van Jezus Christus en van zijn heilige dis. O zeker, het heeft dikwijls hevig gespannen tussen die beide. Soms dreigde zelfs scheuring. De bijbel spreekt er duidelijk van. Maar de Geest overwon!

Maar zie — en daarom is het ons nu vooral te doen — het was allermindst de bedoeling van de Here Christus, dat alle verschil tussen joden en heidenen radicaal zou worden weggevaagd! Neen, neen, de verschillen, die er krachtens Gods schepping tussen joden en

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Drs H. R. Rookmaaker, Leiden
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet Antilopelaan 2, Geldrop, post Eindhoven

heidenen bestonden en die, welke door Gods leiding in historie en levensgang in hun bestaan, leven, aard, waren ingegroeid, die moesten behouden blijven!

Ja, tegen het zondige in hen en in hun verhouding tot elkaar moesten ze rusteloos strijden!

Maar die verschillen zelf, dat gans anders zijn, denken, voelen, zeggen, werken — dat moest behouden blijven. Dat alles moest, geheiligd door Gods genade, als de facetten van een diamant óók en vooral in de kerk gaan schitteren! Want ook, en niet het minst door die verschillen wilde God in en door zijn kerk laten weerspiegelen zijn veelkleurige wijsheid.

* * *

Een ander onderscheid, dat in de kerk van het Nieuwe Testament is op te merken is dat welk bestaat tussen **slaven** en **vrijen**.

Wie iets over de slavernij in de griekse of romeinse wereld heeft gelezen heeft er enig besef van hoe diep en wijd de kloof was welke deze twee maatschappelijke klassen van elkander scheidde. Wij kunnen er nooit ten volle in komen hoe diep de tegenstelling van vrijen en slaven de sociale structuur, het economische en andere aspecten van het mensheidsleven, omstreeks de geboorte van Christus beheersten.

In Griekenland en Rome waren ongeveer vier à vijf maal zo veel slaven als vrijen. Zeer velen waren krijgsgevangenen of afstammelingen daarvan. Wie door de romeinse legers krijgsgevangene werd gemaakt, wachtte onverbiddelijk het harde lot van de slavernij. De optrekkende legers werden steeds door slavenhandelaars gevolgd, die gretig het buitgemaakte mensenmateriaal opkochten van de overwinnende veldheer en dat dan verhandelde door heel het romeinse imperium.

Men beseft iets van de positie van deze slaven als men leest, dat een romein in de regel drieërlei „gereedschap” bezat. Stom gereedschap — spaden, ploegen, wagens; geluidgevend gereedschap — de paarden, koeien, varkens; en ten slotte ook nog geluidgevend en sprèkend gereedschap — de slaven. Een slaaf was een stuk bezield onroerend goed (ktèma empsychon), terwijl een stuk gereedschap wel werd aangeduid als een onbezield slaaf (apsycho doulos).

Ongetwijfeld, daar spreekt de literatuur ook van, werden slaven soms ook goed of zelfs zeer goed door hun meesters behandeld. En het kwam ook wel eens tot een goede verhouding tussen de meester en zijn slaven. Maar over 't geheel was de toestand van een slaaf ellendig. En de kloof tussen vrije en slaaf was nagenoeg onoverbrugbaar.

* * *

Maar het was een van de wonderen van het Evangelie, dat daardoor slaven en vrijen één werden gemaakt.

Leest u met belangstelling „Opbouw“?

Wekt dan ook anderen in uw kring op, zich te abonneren.
Zij zullen er geen spijt van krijgen.

En het is ook weer zeer merkwaardig te zien hoe dat geschiedde.

Nergens vindt men namelijk in de bijbel zo iets als een offensief, ontketend tegen die „mensonterende instelling“ der slavernij. Nergens worden de mensen opgewekt een anti-slavernij-campagne te ontketenen. Integendeel: het wordt de slaven voorgehouden dat ze maar moeten blijven wat ze zijn! Ieder blijve in de roeping waarmee hij geroepen is zegt Paulus tot de Korinthiërs. Zijt gij als slaaf geroepen? Trek u dat niet aan. Maar stel dat ge vrij kunt worden, maak dan van uw roeping n.l. om de Heer te dienen te meer gebruik (1 Kor. 7 : 20—22).

Met klem houdt Paulus het voorts de slaven voor, dat zij hun „heren naar het vlees“ gehoorzaam moeten zijn. Zelfs „met vreze en beven“ en „in eenvoud des harten“ als aan Christus, niet met ogendienst, als mensenbehagers, maar door als slaven van Christus de wil van God van harte te doen en bereidwillig dienstbaar te zijn als aan de Here en niet aan de mensen. De slaven moeten het wéten, dat een ieder, hetzij slaaf, hetzij vrije, al het goede, dat hij gedaan heeft van de Here zal terugontvangen. (Ef. 6 : 5—8, Col. 3 : 2—24). Allen die onder het slavenjuk zijn moeten hun meesters alle eer waardig achten, opdat de naam Gods en de leer geen smaad lijden. En zij, die gelovige meesters hebben, moeten die niet geringschatten, omdat die broeders zijn. Neen, ze moeten zelfs té beter slaven wezen, omdat hun meesters gelovigen en geliefden zijn, die zich beijveren wel te doen. (1 Tim. 6 : 1, 2).

Maar niet alleen de slaven worden door Paulus vermaand!

Ook de heren krijgen hun beurt. En niet minder direct en krachtig. Gij heren, zo horen we, betoont waarheid, godvrezendheid, minzaamheid, recht, billijkheid jegens uw slaven. Gij weet het immers, dat uw Heer óók de Heer uwer slaven is en dat die in de hemel is in het bezit van alle macht over hemel en aarde. Bij Hem is geen aanneming des persoons. In zijn oog en in zijn gericht hebt ge niets voor boven Uw slaaf. (Ef. 4 : 9; Col. 4 : 1).

Men merkt: in alles wat Paulus schrijft is geen spoor van enig revolutionair sentiment te ontdekken. Paulus laat de fundamentele sociale structuur van de maatschappij dier dagen volkomen onaangetast. Vrijen en slaven worden **als zodanig** in de kerk opgenomen en leven **als zodanig** naast elkaar voort.

Maar als men dat verneemt, dan komt weer die vraag op: hoe kan de eenheid tussen deze beide „mensensoorten“ tot stand worden gebracht?

Als men hoort hoe Paulus die eenheid predikt staat men weer verbaasd. Want daarin schittert weer iets van de wondere rijkdom, de verlossende kracht van het Evangelie.

De slaven roept hij toe: Gij zijt **vrijen!** Want gij zijt vrijgekocht door Jezus Christus! Vrijgekocht door zijn bloed van de eigenlijke slavernij, namelijk die van Satan, zonde en dood.

En tot de heren zegt hij: Denkt er om: gij zijt **slaven** van Jezus Christus. Gij zijt duur gekocht tot de prijs van zijn bloed om eeuwig Christus slaven te zijn.

En voorts zegt hij tot slaven en vrijen samen: Gij zijt broeders, want ge zijt kinderen Gods en broeders van, Jezus Christus. Gij zijt allen gezamenlijk gelovigen en geliefden!

Neen, nog eens de sociale structuur van die tijd, die diepe „klassetegenstelling“, — Paulus heft ze niet op. Neen, maar ze wordt wel geheel en al opgenomen in, doorgloeid van en vooral ook principiëel gerelativeerd door de nieuwe orde, de nieuwe gemeenschap van Gods koninkrijk en kerk.¹⁾

En zo komt een nieuwe, een hernieuwde, her-schappen **eenheid** tot stand tussen hen die zo mijlenver van elkaar af leven. Het moet wat geweest zijn, dat slaven en vrijen als

gelijken aanzaten aan die éne maaltijd des Heren!

Maar, en dat willen we hier speciaal accentueren, het onderscheid tussen heren en slaven, vrijen en gebondenen **bleef in de kerk bestaan!**

De Here Christus wilde dat die vrijen, die heren, juist ook **als vrijen en heren** en dat die slaven juist ook **als slaven** Hem zouden dienen, dáár waar Hij ze geplaatst had en zó als Hij ze had doen worden.

Dit was de glorie van Christus, dat de heren ook in huis heer-zijn en de slaven ook in hun slaaf-zijn zijn **gestalte** zouden ver-tonen, **zijn heerlijkheid** openbaren, zijn won-

derbaar **licht** zouden laten uitstralen!

En zo wilde Christus ook door dat onderscheid van vrijen en slaven en beider concrete dienst aan God, in de eenheid en de gemeenschap van zijn volk, laten schitteren de pluriformiteit, de wære, van zijn heilige, katholieke kerk.

C. V.

¹⁾ Het spreekt van zelf, dat deze realiteit op de duur de basis van de slavernij moest wegbreken. Daar, maar ook alléén daar, waar Jezus Christus triomfeerde door het geloof, werd uiteindelijk die slavernij overwonnen. Van binnen uit. Niet door revolutionair geweld.

„Schriftgeleerden!“

Broeders en zusters in onze Here Jezus Christus,

Het is vandaag de dertiende keer sedert de vrijmaking der kerken dat we onze jaarlijkse schooldag houden. Onder het college van hoogleraren is er voor de vierde maal een ledige plaats. In 1948 nam de HEERE Greijdanus weg, in 1952 Schilder en Holwerda, in februari van dit jaar overleed professor Deddens. Op reeds gevorderde leeftijd en betrekkelijk onvoorbereid tot het hoogleraarsambt geroepen heeft prof. Deddens met de grote werkkraft, die de HEERE hem geschonken had, zich geworpen op de vervulling van zijn taak en daarin de school en de kerken met ere gediend. Hoe verheugde hij zich op dagen als deze. Maar de HEERE heeft over hem wat beters beschikt. Hij mag thans met al die arme zondaren, die de Here Jezus kocht met zijn bloed, bij Hem verwachten de dag van zijn volkomen verlossing. En zoals het in het land gaat wanneer er een vorst is overleden zo gaat het ook aan de akademie. Nauwelijks hebben de klokken met sombere klank de koning uitgeluid — „De koning is dood“ — of andere vallen met vlugger klepelslag in en luiden de nieuwe vorst in: „De koning leve“. Reeds benoemde de generale synode van Bunschoten-Spakenburg in de door het overlijden van prof. Deddens ontstane vacature een opvolger, ds J. Kamphuis. Een verrassende benoeming. Een benoeming die juist in verband met het promotierecht aan onze Theologische Hogeschool vele vragen opwerpt. Een tweetal theologische promoties staat te komen. Maar liever dan deze af te wachten deed de generale synode deze benoeming. Ds Kamphuis heeft deze thans nog in beraad. Maar indien hij mocht besluiten haar te aanvaarden dan hopen en bidden we dat zijn komst naar Kampen de vervulling brenge van wat we zo even nog samen gebeden hebben:

Dat vreed' en aangename rust
en milde zegen u verblijj;
dat welvaart in uw vesting zij
in uw paleizen vreugd en lust,

en dat hij moge blijken een getrouw man, bekwaam om ook anderen te leren. We denken aan het woord dat Paulus schreef aan Timotheus: „en wat gij van mij gehoord hebt onder vele getuigen, vertrouw dat toe aan getrouwe mensen, die bekwaam zullen zijn om ook anderen te onderrichten“. 2 : 2. Daarmee zijn we meteen toegekomen aan deze dag en aan ons onderwerp. De apostel beveelt aan Timotheus er voor te zorgen dat er mannen komen om in de gemeenten het evangelie te prediken, Gods Woord te leren, het volk te onderwijzen „wat 's Heren vreze zij“. Daarbij heeft hij vast nog niet gedacht aan een schoolgemeenschap van professoren en studenten, aan kandidaats- en doctorale examens en theologische promoties zoals we die ten onzent in een latere cultuurfase kennen, maar

toch wel aan wat bij de oprichting van Theologische hogescholen en fakulteiten altijd voorzat: bij de stichting van **Calvijns** akademie in **Genève**, bij de opening van de Theologische school in **Kampen**, de opening van de Vrije Universiteit in **Amsterdam: de kerken moeten voorzien worden van dienaren des Woords**. Nooit heeft abstrakte liefde voor abstrakte wetenschap, ook niet voor wetenschappelijke theologie de kerken gedreven om zulke scholen te stichten en te onderhouden, maar het doorslaand motief was dat Christus aan zijn kerk bevolen heeft de dienst des Woords en der sakramenten. **Er moeten mannen zijn „bekwaam om ook anderen te leren“.**

Schriftgeleerden!

Ik kan me indenken dat iemand bij het horen van die naam schrikt. Zeg het maar zelf: de Schriftgeleerden en de Schriftgeleerdheid staan onder ons niet te best aangeschreven. Daar is wat verdachts bij. Ze worden in het Nieuwe Testament **in één adem met de Farizeën genoemd**. Het gezelschap is niet best. Het waren de Schriftgeleerden die de Here Jezus op de voet volgden; hun netten spanden om Hem daar in te jagen; met hun schijnbaar onschuldige vragen tot Hem kwamen „Hem verzoekende“; met de bedoeling dus om Hem in zijn woorden te vangen. Overpriesters en Schriftgeleerden hielden te zamen raad dat ze Hem vangen en doden mochten. Vijanden van Christus. Die het levende Woord Gods krachteloos maakten **door hun inzetten**. Die scherpzinnige discussies hielden over de vraag of een ei dat op sabbat gelegd was wel mocht gebruikt worden. Tegen deze Farizeën en Schriftgeleerden hield de Here een van zijn laatste redevoeringen: Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeërs! De Here Jezus noemt hen „**dwazen en blinden**“, „**blinde leidlieden**“. Een van de ergste dingen die de Here hun verwijt is wel: „**Gij sluit het koninkrijk der hemelen toe voor de mensen**“. Matth. 23 : 13. „**Immers, gij gaat er niet binnen en die trachten binnen te gaan, hebt gij verhinderd**“. Hoe dat in zijn werk ging zegt de Here op een andere plaats: „**Gij hebt de sleutel der kennis weggenomen**“. Begrijpt u? De kennis, zo zegt de Here Jezus, de kennis van de verborgenheden en de heilgeheimen van God is als een sleutel, waarmee de toegangsdeur tot het koninkrijk Gods, het verlorne leven wordt opengesloten. Die sleutel hadden de Schriftgeleerden weggenomen en daardoor hun hoorders en leerlingen verhinderd het koninkrijk binnen te gaan.

Maar tóch...: de Here Jezus kende ook andere. In diezelfde openbare rede waarin Hij de joodse Schriftgeleerden zo hard bestrafte, zegt de Here Jezus: „**Zie, Ik zend tot u profeten en wijzen en Schriftgeleerden**“. Daarmee doelt de Here Jezus Christus op zijn apostelen, de evangelisten, de verkondigers van het evangelie. Hoort u het?: profeten en wijzen en **Schriftgeleerden!**

Dat waren dus andere. Geen Schriftgeleerden, die het volk deden dwalen, die de sleutel der kennis wegnamen, maar getrouwe mannen door wier prediking het koninkrijk der hemelen ontsloten werd. Matth. 23 : 34. Schriftgeleerden, zoals Jezus elders zegt, **in het koninkrijk der hemelen onderwezen**".

Om zulke Schriftgeleerden roept de kerk. Om mannen, in de Schriften wél onderlegd; die zelf de Schriften, die ons wijs maken tot zaligheid, hartelijk geloven; die daaraan niet toedoen en die daarvan niet afdoen; die in de Schriften beluisterd hebben de levende stem van de levende God, de boodschap der verzoening en der verlossing door Christus; gezien hebben „Gods gangen, zo vol roem en eer”; mannen aan wie bij het voortgaande onderzoek van de Schriften vervuld wordt wat de Psalm er zegt:

Gods verborgenheden vinden
zielen daar zijn vrees in woont;
't heilgeheim wordt aan zijn vrienden
naar zijn vreeverbond getoond.

Mannen, die dat levende en krachtige Woord Gods in de meest letterlijke zin des Woords eten. Die heel die van God ingegeven Schrift weten te gebruiken om „te onderrichten, te weerleggen, te verbeteren en op te voeden in de gerechtigheid”, in de vreeze des Heren. II Tim. 3 : 16.

Dat is de echte Schriftgeleerdheid.

En de oudste.

Die echte Schriftgeleerden dateren uit de tijd van de babylonische ballingschap. U kent er wel een: Esra, de Schriftgeleerde. Deze Esra was uit priesterlijk geslacht. Vandaar dat hij ook wel „de priester” genoemd wordt: Esra Cohen. Maar toen die priesters na de verwoesting van stad en tempel naar Babel gevoerd waren werden ze werkloos: daar in

de ballingschap was geen tempel, geen altaar, geen offerdienst. En het schijnt dat zij zich toen geworpen hebben op de bewaring van de heilige Schriften. Heilige rollen van wet en profeten waren uit het Oude Land meegenomen naar het oord van de ballingschap. En wellicht heeft de eerste arbeid van mannen als Esra hierin bestaan dat zij daar die heilige rollen hebben overgeschreven opdat de over de steden en dorpen verspreide gemeenten der ballingen het geschreven Woord Gods mochten bezitten. Het hebreeuwse woord dat wij door „Schriftgeleerde” vertalen, betekent eigenlijk zo veel als „schrijver”. Maar van het een komt het ander. Van het overschrijven der heilige schriften kwam het tot het kennis nemen van haar inhoud. De schrijver werd Schriftgeleerde. Daar in Babel ontstond een bepaalde stand van „leraars”. Dat waren mannen die evenals Esra de Schriftgeleerde „geleerd waren in de woorden van de geboden en voorschriften des HEEREN voor Israël”. 7 : 11; 8 : 17. Toen deze Esra in het jaar 458 voor Christus met 1500 ballingen naar Jeruzalem en Juda terugkeerde nam hij een hele groep van deze leraars, van deze Schriftgeleerden met zich mee. Om daar in het land der vaders des HEEREN volk weer terug te voeren naar het Woord. In het hart van deze man gloeide wat in de vorige eeuw dr. A. Kuyper eens vertolkte met de woorden:

Voor mij — één zucht beheerst mijn leven,
één hoger drang drijft zin en ziel.
En moog' mij d'adem eer begeven
dan 'k aan dien heil'gen drang ontviel.
't Is om Gods heil'ge ordinaatiën,
waar Woord en Schepping van getuigt
in 't volk zóó helder te graveeren
tot weer dat volk voor God zich buigt.
(Wordt vervolgd) G. VISEE.

de ruggegraat van de orgelklank. Zijn naam komt van het latijnse praestare, dat met presteren is te vergelijken, en iets te maken heeft met „doen klinken”, „tevoorschijnbrengen”. In het Duits spreekt men van „Prinzipal” (= voornaamste), in het Engels van „Diapason” (= normaalklank), in het Frans van „Montre” (= wat getoond wordt, wat zichtbaar in het front staat opgesteld).

De grootste pijp van de praestantengroep van een orgel bepaalt het niveau: in dit geval zegt men dat het hoofdwerk op 8' basis staat, dat wil zeggen dat de grootste praestantpijp ongeveer acht voet lang is, dus een lengte heeft van 2½—3 meter. Wij kennen deze term van het harmonium, waar dezelfde voetgrootte der registers overdrachtelijk gehanteerd wordt; de 8' grootte wijst op een „normale” toonhoogte, terwijl de 4' hoogte een octaaf hoger klinkt, en de 16' hoogte een octaaf lager dan „normaal”.

Wij spraken reeds van een „praestantengroep”. Het hoofdwerk heeft nl. niet slechts de 8' Praestant, welke bestaat uit 56 pijpen; het hoofdwerk heeft verscheidene praestanten. De Octaaf 4' is de praestant, welke een octaaf hoger klinkt dan de hoofdpraestant. De Vlakfluit 2' ligt weliswaar in de orde der fluiten, maar zal vrijwel een praestantkarakter dragen. De Kwint 2 2/3' ligt in toonhoogte juist tussen de 2' en de 4' praestanten in, en geeft in samenwerking met de beide andere een zekere vulling, een essentiële ruigte. Tenslotte completeert de Mixtuur het praestantenkoor op glanzende wijze: een register, deels 5, deels 6 rijen pijpen tellende, waarvan de grootste pijp maar twee voet lang is, dat derhalve een grote reeks hoge en helder tintelende boventonen aan het hoofdwerk toevoegt. Deze pijpen zijn zo klein en hoog, dat op verschillende plaatsen het hoogste koor ophoudt en in een lagere orde opnieuw gaat spreken; men noemt zulk een vulstem een „repeterende vulstem”. Zijn effect is een zekere egalisatie van het totale klankbeeld: de tonen van de grootste en sterkste pijpen worden door de Mixtuur verhelderd; de tonen van de hoogste en zwakste pijpen worden door de Mixtuur versterkt. Op deze wijze wordt naar een zekere gelijkmatige klanksterkte over het gehele manuaal gestreefd.

Zo vormt dus dit praestantenkoor de basis van het hoofdwerk. Maar een orgel met uitsluitend praestanten zou vrij spoedig vervelend worden. De variatie in de klank komt allereerst door de fluitstemmen: dat zijn zachtere stemmen, die door hun aard minder helder, minder boventoonrijk zijn dan de praestanten. Op het hoofdwerk treffen we de Roerfluit 8', een zachte en verrukkelijke solostem, waarvan de helft der boventonen vrijwel weggenomen is. Een octaaf hoger staat de Nachthoorn 4', een klankvolle en boventoonarme stem, die samen met de Roerfluit een versterking aan het praestantenkoor verleent. Tot de zelfde orde van zogenaamd wijde stemmen behoort de Sesquialter, die op het hoofdwerk met drie rijen pijpen voorkomt. Deze heeft een dubbele functie: hij kan — samen met een 8' grondstem — een prachtige soloklank geven, om een melodie helder te laten horen; hij kan ook, meerstemmig gebruikt, buitengewoon rijke en zachte klanken geven, die aan de tonen van een klokken spel verwant zijn, dan wel aan een zacht tongwerk (Vox Humana) doen denken, aangezien zijn samenstelling niet slechts een kwint en een tert, maar bovendien een harmonische septime bevat.

Tot de enge of strijkende stemmen behoort voorts de Salicionaal 8', een zachte, deels strijkende, deels fluitende stem, die voor solistisch gebruik betekenis heeft, en als begeleidingsstem bij een solozanger of instrumentalist dienst doet. Zijn naam dankt hij aan de wilg (salix); in het Duits heet hij „Weidenpfeifen” (= wilgenfluit).

De glans van het hoofdwerk wordt tenslotte gevormd door de Trompet 8', een zogenaamd tongwerk, dat de bekende zilveren klank aan het ensemble verleent. Een tongwerk is een register, waarbij de toon niet allereerst — als bij de praestanten — uit een trillende luchtkolom ontstaat, maar waarbij de toon ontstaat door trilling van een koperen tong (als bij een harmonium), welke toon daarna in een schalbekker wordt gevormd en versterkt.

Het gebruik van enkele stemmen uit het zwelwerk, welke tengevolge van de mogelijkheden van het hier gekozen regeerwerk op het hoofdmanuaal bespeelbaar worden ge-

Een orgel voor Kampen

II. Zijn klankbeeld

Een vorige maal hebben wij uiteengezet, dat het nieuwe orgel, dat Kampen's Nieuwe Kerk tegen Januari 1959 zal sieren, bespeeld zal worden vanaf een speeltafel met drie handklavieren en een voetklavier. Het bovenmanuaal regeert het „zwelwerk”: een in twee kasten, geheel achter op de orgelvloer opgesteld werk, dat, door middel van een bewegelijk stel jalouzieën in de voorwand der kasten, zijn toon kan doen zwellen of afnemen. Het middenmanuaal heeft betrekking op het „hoofdwerk”, dat is het belangrijkste zelfstandige orgelonderdeel, de kern van de orgelklank; dit hoofdwerk neemt de grootste en centrale plaats in het orgelfront in. Het ondermanuaal vervolgens doet het „rugpositief” klinken: een kleine imitatie van het hoofdwerk, dat op lager niveau geplaatst zijn doordringende klank onmiddellijk bij de zangers brengt, en tot onder de galerijen kan doordringen. Het voetklavier tenslotte geeft in hoofdzaak het fundament onder de orgelklank; zijn pijpen staan in twee machtige torens ter weerszijden van het front opgesteld.

Hoe zal nu de totale klank van dit nieuwe orgel zijn?

Met zekerheid is dit nooit vooruit te voorspellen, aangezien de intonatie (de toongeving) pas ná de opstelling ter plaatse kan worden aangebracht; voorts omdat men de acoustische eigenschappen van een vrij ingewikkeld kerkgebouw nimmer volkomen in de hand heeft — al worden bij de huidige stand van wetenschap de meeste verrassingen wel uitgeschakeld; tenslotte ook, omdat de klank zeer afhankelijk zal zijn van het aantal aanwezige kerkgangers. Het maakt namelijk — bij onze zeer intensieve bezetting van betrekkelijk kleine kerkgebouwen — een enorm verschil, of de klank tot stand komt in een lege ruimte (stenen wanden, houten vloeren, plafond en banken) — dan wel in een „mensenpakhuis”, waar een groot percentage van de harde materialen wordt vervangen door geluiddempende kleding! In de vroegere kathedralen maakte het weinig verschil van orgelklank, of de kerk gevuld of leeg was; in onze moderne kerkgebouwen is dit een verschil van dag en nacht. Dit bemerkt u duidelijk, wanneer u als een der laatste kerk-

gangers het gebouw verlaat, en in korte tijd de kwaliteit van de orgelklank hoort toenemen. Elke organist kan u vertellen hoe inspiratief deze snelle klankverbetering op hem werkt: het prettigste speelt hij tegen het einde van zijn postludium — en als hij niet aan koffie verslaafd is zal hij graag nog een half uurtje blijven doorspelen!

Overigens is er nu reeds het een en ander te vertellen over het klankbeeld van Kampen's nieuwe orgel. Wij moeten u daarbij herinneren aan de drie koren, welke in beurt en samenzang zich doen horen bij het eerste deel van Bach's Mattheus Passion. Het grootste deel van dit prachtige openingsnummer wordt gezongen door twee zelfstandige gemengde koren; een dirigent zal met zorg het „stemmenmateriaal” zodanig over die twee koren verdelen, dat beide koren een volwaardige vierstemmigheid kunnen geven, beide een eigen uitgesproken karakter vormen, en bij samenzang een optelsom van beider mogelijkheden doen horen. Het derde koor, een jongenskoor, heeft een aparte rol, om tijdens de wisselzang een koraal te doen horen. Het orkest intussen geeft de instrumentale ondergrond en schittering aan het klankgeheel.

Ongeveer op deze wijze worden de drie manualen en het pedaal van Kampen's nieuwe orgel ingericht. Elk der werken met een eigen functie, een eigen architectonische plaatsing, een eigen zo volledig mogelijke bezetting, een eigen klankbeeld, een eigen intonatie. Maar allen tesamen strevende naar een homogene klassieke orgelklank, die niet alleen een streling voor ons muzikale oor moet zijn, maar voornamelijk de kerkgangers tot aandachtige psalmzang zal moeten opwekken.

Om te beginnen bij het hoofdwerk: dit is een zelfstandig „orgel” van tien sprekende stemmen. De dispositie hiervan luidt: Praestant 8', Salicionaal 8', Roerfluit 8', Octaaf 4', Nachthoorn 4', Kwint 2 2/3', Vlakfluit 2', Sesquialter 2 2/3', III sterk, Mixtuur 2', V-VI sterk en een Trompet 8'. Voorts zijn op dit hoofdmanuaal nog enkele stemmen van een ander manuaal bruikbaar gemaakt. Dat lijkt al vrij moeilijk, maar wij zullen trachten het aannemelijk voor u te maken.

De grondklank van dit orgel is de praestant-klank. De Praestant is de kern, de basis.

maakt, laten wij thans buiten beschouwing. Deze stemmen worden bij het zwelwerk besproken, hoewel thans reeds mag worden opgemerkt, dat ze — als solostem dan wel ter verhoging van de waarde van het ensemble — een waardevolle bijdrage kunnen leveren tot de bruikbaarheid van het hoofdwerk.

Het **rugwerk**, dat vooral bij de zangbegeleiding in penetrante kracht zal moeten spreken, telt maar 9 stemmen. De praestantengroep staat nu op 4 voets basis. De dispositie luidt: Holpijp 8', Quintadeen 8', Praestant 4', Spitsfluit 4', Octaaf 2', Kwintfluit 1 1/3', Scherp 1', III-IV sterk, Sesquialter II sterk en Dulciaan 8'. Tot de orde der praestanten behoren de Praestant 4', de Octaaf 2' en de Scherp 1', welke vergelijkbaar zijn met resp. de Praestant 8', Octaaf 4' en Mixtuur van het hoofdwerk. Alles staat niet alleen een octaaf hoger, maar krijgt ook een ander karakter: door een nauwer pijplichaam wordt de toon enigszins strijkend en doordringend gemaakt, in plaats van de objectieve praestanttoon van het hoofdwerk. De Holpijp 8' geeft de stevige vulling op „normale” toonhoogte; de 8' Quintadeen daarentegen behoort tot de nauwe, strijkende soloregisters, kan als tegenhanger van de Salicionaal van het hoofdwerk worden beschouwd. De Kwintfluit geeft een hoge, jodelende bijklank in het ensemble. De Sesquialter, die hier twee rijen pijpen telt, dient allereerst (zo niet uitsluitend) om samen met de Holpijp een sterke, bolronde solostem te geven, welke bijvoorbeeld bij onbekende psalmwijzen als voorzanger fungeert. Samen met de Holpijp en de Spitsfluit geeft deze Sesquialter de toon van een Cornet 8', IV sterk. De Sesquialter bevat een kwint en een bovenliggende tert: twee natuurtonen, die in principe in elke orgelpijp aanwezig zijn, doch hier op kunstmatige wijze worden versterkt. Het register Dulciaan 8' tenslotte geeft de zilveren tongwerkgans aan het rugwerk; zij het ook weer geheel anders dan de Trompet van het hoofdwerk.

Het **zwelwerk**, dat vooral voor tussenspelen en concertspel betekenis heeft, bevat niet minder dan 13 stemmen. Zijn dispositie luidt: Holquintadeen 16', Praestant 8', Viola di Gamba 8', Voix Céleste 8', Octaaf 4', Koppelfluit 4', Nasard 2 2/3', Octaaf 2', Terts 1 3/5', Sifflet 1', Mixtuur 1 1/3' III sterk, Hobo 8' en Kromhoorn 8'. De praestantengroep is weer de achtergrond van de ensemble-klank, zij het dan dat de praestanten minder penetrant en wat rustiger zullen klinken: Praestant 8', Octaaf 4', Octaaf 2', Terts 1 3/5' en Mixtuur vormen samen toch een achtenswaardige

orgelklank. De koppelfluit 4' versterkt de octaafpraestant. De 8' Praestant kan aangevuld worden met een Holquintadeen 8' (een tussen-register tussen de wijde Holpijp en de nauwe Quintadeen) welke pijpenrij uit de Holquintadeen 16' is afgeleid. Deze laatste zal aan het zwelwerk zijn fluwelen ondergrond geven. De Nasard is een zachte kwintstem, als tegenhanger van de Kwint van het hoofdwerk te zien. De Sifflet is eveneens een zacht, en zeer hoog, fluitstemmetje voor bijzondere doeleinden. De Terts, die in praestantkarakter zal spreken, heeft op zichzelf geen enkele waarde, maar kan in het ensemble een verheldering van de melodie bewerken, en er een ronde afwerking aan verlenen. De Gamba en de Voix Céleste zijn twee zeer nauwe en strijkend geïntoneerde stemmetjes; de eerste kan afzonderlijk gebruikt worden, de tweede alleen met de Gamba samen, waarmee ze flauw, zwevend wordt gestemd en de klank geeft van de „Harp” uit onze harmoniums. De twee tongwerken, Hobo en Kromhoorn, hebben elk grote solistische waarde, maar geven ook de noodzakelijke afwerking aan het ensemble van dit zwelwerk.

De drie manualen tesamen overziende zouden we kunnen zeggen dat het hoofdwerk een mannelijk karakter vertoont: met forse lijnen en ruige kracht. Het zwelwerk daarentegen is typisch vrouwelijk opgezet: zijn klankbeeld is zachtvaardig en mollig, toch doordringend en welbewust, en vol ongedachte verrassingen. Het rugwerk kan als een sterke knaap worden beschouwd: die met heldere tenorstem pionierswerk verricht.

Blijft over het **pedaal**. Ook hier is de praestantengroep de ruggegraat: Praestant 16', Octaaf 8', Octaaf 4' en Ruispijp 2 2/3', IV sterk. De laatste is een mixtuurregister met 4 pijpenrijen, waarin twee kwinten en twee hoge octaven klinken. De 16' praestanttoon kan afgewisseld of versterkt worden door een wijde Subbas 16', welke tevens een (afgeleide) Gedekt 8' levert. Voorts is ook op het pedaal de Holquintadeen 16' van het zwelwerk als zeer zachte grondtoon bruikbaar gemaakt door transmissie: De tongwerken van het pedaal zijn: Bazuin 16' en Trompet 8'. De laatste is door uitbreiding met 12 pijpen tevens als Klaroen 4' voor solostem te gebruiken. Totaal 7 stemmen in het pedaalwerk.

Het gehele orgel telt alzo 39 stemmen, 3 transmissies en 3 uitgebouwde „units”. Het zal 2820 pijpen bevatten.

(Slot volgt)

D. W. L. M.

Een Goddelijke rechtsregel

Wie in de Schrift een onderzoek instelt naar de rechten (de rechtsregels) van Gods gerechtigheid, die merkt op, dat deze rechten niet maar willekeurig zijn.

De zondaar wordt niet zomaar, willekeurig, gestraft, maar heeft vergelding naar zijn werk te wachten. En eenmaal in de dag der dagen zullen we voor Christus' rechterstoel geoordeeld worden naar hetgeen we gedaan hebben, hetzij goed, hetzij kwaad.

Deze Goddelijke rechtsregel komt ook telkens naar voren in de wetten, die de HEERE door bemiddeling van Mozes aan Israël gaf.

De rechters onder het volk des HEEREN moesten vergelding doen: oog voor oog; tand voor tand, hand voor hand; voet voor voet; brand voor brand; wond voor wond; buil voor buil (Ex. 21 : 24, 25). Israël moest weten: Als ook iemand aan zijn naaste een gebrek zal aangebracht hebben, gelijk als hij gedaan heeft, zo zal ook aan hem gedaan worden (Lev. 24 : 19).

Ook als de HEERE Zelf de zondaar straft, of als Hij Zijn ongehoorzaam en wederspannig volk met oordelen en gericht bezoekt, valt op te merken, hoe menigmaal de aard der vergelding verband houdt met de aard der ongerechtigheid.

Toen het volk Israël, door lust bevangen, in ondankbaarheid tegen de HEERE in opstand kwam en vlees begon te eisen, heeft de HEERE in grimmigheid gesproken: Ze zullen vlees eten, niet één dag, noch twee dagen, noch vijf dagen, noch tien dagen, noch twintig dagen; tot een gehele maand toe, totdat het uit hun neus uitgaat en hun tot

walging zij! Zo werd het beluste volk in zijn lust gestraft, met het begeerde vlees nog tussen de tanden (Num. 11).

Toen Mirjam het „huiselijk bestel” van de HEERE aantastte, door op smadelijke manier de trouwe huisbezorger Mozes te bejegenen, heeft de HEERE haar met melaatsheid gestraft en als een onreine buiten de deur (de legerplaats) gezet. En de HEERE zeide tot Mozes: Zo haar vader smadelijk in haar aangezicht gespogen had, zou zij niet zeven dagen beschaamd zijn? Laat ze zeven dagen buiten het leger gesloten en daarna aangenomen worden. Smaad wordt met smaad gestraft (Num. 12).

Als Israël het verbond ontheiligt en de sabbathen van de HEERE niet meer onderhoudt, dan zal de HEERE aan het land een gedwongen sabbath geven door het te verwoesten: Alle dagen der verwoesting zal het rusten, overmits het niet rustte in uw sabbathen, toen gij daarin woondet (Lev. 26 : 34, 35). Zo wordt het kwaad weer soortgelijk vergolden.

We gaven hier maar enkele voorbeelden. Ze zouden met vele andere uit heel de Schrift vermenigvuldigd kunnen worden.

Ja, als ons oog er eenmaal voor geopend is geworden en we gaan er op letten, dan zien we die regel van Gods gerechtigheid telkens aan het licht komen.

De HEERE doet altijd weer, zoals het in Zijn Woord heet: de weg van de zondaar op zijn hoofd neerkomen. De geldgierige wordt in zijn geldgierigheid gestraft. De ontuchtige wordt in zijn ontuchtig vlees bezocht. De

U VERGEET TOCH NIET

de kaart in te vullen, welke bijgesloten werd in ons nummer van 26 september

Als U nog geen adressen voor profex. hebt opgegeven, doe het dan dezer dagen a.u.b. En over enige weken gaat u eenspraten, zoals geadviseerd is op de folder. U zult zien, dat u dan abonné's wint!

hoogmoedige Nebukadnezar wordt in zijn verdwaasd verstand verbijsterd en hij, die zich boven de mensen verhief, wordt als een waanzinnige uit de mensen verstoten.

Job heeft dit recht des HEEREN verstaan, toen hij uitsprak: Zo mijn hart verlokt is geweest tot een vrouw, of ik aan mijns naasten deur geloerd heb; zo moet mijn huisvrouw met een ander malen en anderen zich over haar krommen (Job 31 : 9, 10).

Ook onze ogen moeten voor deze rechtsregel open zijn. Als we de rijkdommen, die God ons geeft, met ongerechtigheden vergaderen en misbruiken tot verdrukking van de armen, dan zal Hij die rijkdommen doen verdorren; dan zal Hij de klederen, waarmee we de armen hadden moeten kleden, van de motten doen eten; dan zal Hij het goud en zilver, dat we in geldgierigheid aan de nooddriftigen onthouden hebben, doen verroesten (Jak. 5 : 1—3).

Als de HEERE ons op onze schadelijke en zondige wegen tegen komt met Zijn straffen en kastijdingen, dan hebben we onze wegen te onderzoeken en te doorzoeken.

Wie in zijn huwelijksleven wordt gestraft, moge allereerst zijn huwelijksleven nagaan, of dit wel recht voor de HEERE is geweest. Wie in zijn handels- en zakenleven wordt bezocht, behoort zich rekenschap te geven of hij daarin mogelijk de geboden van de HEERE niet in acht nam. Als het in de kerk van de Heere niet goed gaat, dan hebben we vóór alles onze kerkelijke zonden te bedenken en na te laten. Als de HEERE ons land en volk met politieke of economische oordelen bezoekt, dan zullen daarbij in de eerste plaats de politieke en economische ongerechtigheden ons moeten aanklagen.

Zo heeft Gods volk en zo hebben Gods kinderen daarmee rekening te houden bij het onderzoeken van hun wegen en handelings.

De HEERE straft niet willekeurig. Want Zijn rechten zijn de rechten Zijner gerechtigheid. En gelukkig als de consciëntie nog teer en gevoelig is, zo dikwijls het Woord des HEEREN oordelend en richtend over ons leven gaat. Als ook de heimelijke zonden en de verborgen afdwalingen door de wetten, getuigenissen, bevelen en rechten des HEEREN in het licht komen. Tot bekering!

B. TELDER.

BOEKBESPREKING

Dr G. Ch. Aalders, De Prediker, opnieuw uit de grondtekst vertaald en verklaard.

Tweede druk. Prijs f 5.25.

Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen.

In de aanvang van de twintiger jaren begon onder ons de Korte Verklaring van de Heilige Schrift met nieuwe vertaling te verschijnen. Lagen de publicaties der Gereformeerde theologen voordien meer op dogmatisch en kerkrechtelijk terrein, nu begonnen de resultaten der exegese regelmatig aan het licht te komen. De rij der groene deeltjes werd gaandeweg groter en het Gereformeerde volk, dat toch juist daarom Gereformeerd is omdat het bij de Schrift wil leven, kon de vruchten van deze arbeid plukken. De Korte Verklaring is nu bijna compleet: slechts het boek Job ontbreekt nog. Maar inmiddels is van verschillende deeltjes reeds een tweede druk

verschenen. En hier ligt nu voor ons de tweede druk van De Prediker, vertaald en verklaard door Prof. Dr G. Ch. Aalders, thans emeritus-hoogleraar aan de Vrije Universiteit.

Wezenlijke veranderingen, vergeleken bij de eerste druk, heb ik in deze uitgave niet kunnen ontdekken. Deze tweede druk bevat ook geen „woord vooraf” waarin op zulke veranderingen zou kunnen zijn gewezen. Wat veranderd is, dat is de spelling; voorts is, bij verwijzing naar andere deeltjes van de Korte Verklaring, zulke verwijzing — waar mogelijk — aangevuld met opgave van de bladzijde van een nieuwe druk; ook is nu, bij aanhaling van een Schriftplaats, naast de Statenvertaling wel de nieuwe vertaling geciteerd. Deze veranderingen, resp. aanvullingen, zijn echter alle van bijkomstige aard. In vertaling en exegese is geen wijziging aangebracht, gelijk ook de brede commentaar op Prediker van de hand van Prof. Aalders, verschenen in 1948, geen wezenlijk verschil vertoonde met de Korte Verklaring 1ste druk.

De auteur heeft ook, ondanks de daarop, na de verschijning van de grote commentaar, door prof. Dr Th. C. Vriezen gegeven critiek*), zijn opvatting van hoofdstuk 3 vers 22 gehandhaafd. Dit vers luidt bij Aalders als volgt: Zo heb ik dan waargenomen, dat er niets goeds is waarover de mens zich in zijn werken kan verheugen, dat dit zijn deel is; want wie zal hem zover brengen, dat hij de blik kan richten op datgene wat na hem geschiedt zal?

De nieuwe vertaling heeft: Zo heb ik dan ingezien, dat er niets beters is dan dat de mens zich verheugt in zijn werken, want dat is zijn deel: wie zal hem er toe brengen zich te verlustigen in wat na hem zijn zal?

Aalders' vertaling van het slot van de eerste vershelft: dat dit zijn deel is, is allerminst duidelijk. In de verklaring zegt de auteur: er is geen goed, dat de mens kan ontdekken in zijn werken, waarvan hij zeggen kan: dit is mijn deel, om zich daarover te verheugen. Maar wanneer dit de bedoeling is, dan is die bedoeling toch wel erg ongelukkig uitgedrukt in de vertaling. Aalders wijst af de vertaling — die ook mogelijk is —: wanneer dit zijn deel is. Deze afwijzing hangt samen met Aalders' opvatting van het begin van het vers. Het voorzetsel, door hem vertaald met: (waar)over, en getrokken bij „verheugen” kan óók uitdrukking geven aan een vergrotende trap; zo wordt het hier door de meeste vertalers opgevat en dan wordt het getrokken bij „goed”, dus: er is niets beters... Deze vertaling aanvaardende zegt dan een enkele verklaarder, dat het slot van het eerste zinslid bedoelt: wanneer dit zijn deel is. Het valt de mens niet altijd ten deel om zich te verheugen in zijn werken, maar wanneér dat het geval is dan is er niets beters dan dat.

In hoofdstuk 5 vers 17, waar we precies dezelfde Hebreeuwse woorden vinden, vertaalt Aalders op deze wijze. Maar hier doet hij het anders. En dit is een gevolg van zijn opvatting van het begin van het vers. En deze opvatting wordt door Aalders verdedigd opdat dit vers in overeenstemming zij met wat door Prediker elders wordt gezegd, b.v. 2 : 22, 23: Want wat heeft een mens aan al zijn zwoegen, en aan het streven van zijn geest, waarmee hij zwoegt onder de zon, wanneer gedurende al zijn levensdagen smart en ergernis zijn bezigheid zijn, zelfs des nachts zijn geest niet rust?

* Ik voor mij geloof dat de nieuwe vertaling juist is en dat Prof. Aalders er al te zeer naar getracht heeft een „tegenstrijdigheid” in

HOUD DE BROEDERS VAST

O Broeder! breek niet met één broeder! Nooit! Laten de broeders zien en gevoelen en ondervinden, dat gij met hen niet breekt, en nooit breken zult. Laten zij zien, dat wij iets anders bedoelen dan scheiding. Laat hen bemerken dat het ons om vrijmaking, om wederopbouw der Kerken te doen is.

Laat de sluwe Synodale Organisatie niet juichen, omdat gij of ik ooit ééne ziel aan haar hebt prijsgegeven.

Wij rusten niet, zolang nog een enkele in het garen van haar bedrog gevangen ligt.

SIKKEL.

Predikers woorden weg te werken. M.i. kunnen heel goed naast elkaar staan deze twee gedachten: 1. dat er geen blijvend voordeel is van de moeite die de mens zich getroost — alles ijdelheid! wat heeft een mens aan al zijn zwoegen? —; en 2. dat de mens zich maar moet verheugen in zijn werken, er maar van moet genieten, vreugde in de arbeid moet hebben. We kunnen m.i. zeggen dat die twee gedachten elkaar aanvullen: al is er dan geen blijvend voordeel, verheug u toch in het heden waarin ge werkt. En hierop klopt m.i. ook de tweede vershelft, die m.i. als volgt vertaald moet worden: want wie zal hem er toe brengen zich te verlustigen in hetgeen na hem zijn zal? Aalders vertaalt het werkwoord met: de blik richten op. Maar het gebezigde werkwoord, gevolgd door het hier gebruikte voorzetsel, heeft veelal de zin van: met welgevallen zien naar, zich verlustigen in. Prediker wil hier m.i. zeggen: er is geen blijvend voordeel, wat de toekomst brengt weet ge niet, verheug u dan in het heden.

Het raam van de critiek van prof. Vriezen is het mijne niet. Prof. Vriezen meent, dat het uitgangspunt van prof. Aalders: De Schrift is het Woord Gods, en dus ook het boek Prediker spreekt het Woord Gods, hem dwingt tot niet te handhaven opvattingen en verklaringen van de tekst. We kunnen Aalders slechts dankbaar zijn voor het openlijk belijden van dit uitgangspunt. Maar dat neemt niet weg dat men, staande op diezelfde basis, hier en daar met hem in verstaan, in opvatting, kan verschillen.

Ik verschil ook met hem inzake 1 : 15b. Vers 15 luidt aldus: Het kromme kan niet recht zijn, en het ontbrekende kan niet geteld worden. De eerste vershelft kan men aldus parafaseren: het kromme is nu eenmaal krom, daar moet men zich bij neerleggen. Maar in diezelfde trant zou ik de tweede vershelft willen verstaan: wat ontbreekt dat is er nu eenmaal niet, en dat kan men dus niet tellen. Wanneer ik mijn bezit aan deeltjes van de Korte Verklaring ga opsommen, dan kan ik Job er niet bij tellen, want dat is er nu eenmaal niet. Aalders vat het zo op: wat ontbreekt, dat is niet te tellen, dat is ontelbaar veel. M.i. past de andere opvatting beter bij hetgeen voorafgaat.

Zo zou nog wel meer te noemen zijn, maar het wordt tijd dat we overgaan tot de kwestie van het auteurschap van het boek Prediker. Vrijwel algemeen is de gedachte dat de indruk, die door het opschrift (1 : 1) en ook door andere uitlatingen gewekt wordt, nl.: Salomo is de auteur van het boek, onjuist is. Ook prof. Aalders verdedigt deze opvatting. De argumenten, die ervoor worden aangevoerd, gaan mij echter hoe langer hoe minder toespreken. Bij 1 : 1: De woorden van Prediker, de zoon van David, koning te Jeruzalem zegt de auteur: „Het merkwaardige — van het opschrift, B. J. — ligt hierin, dat ons in dit opschrift geboden wordt een samenvoeging van twee elementen, die elkander feitelijk zouden moeten uitsluiten. In de eerste plaats toch is hier sprake van „de woorden van Prediker”... Maar in de tweede plaats wordt nu deze Prediker, deze wijsheidsleraar, nader gekarakteriseerd door de bijstelling „de zoon van David, koning te Jeruzalem”... En zo wordt dus ons boek tevens aangeduid als bevattende woorden van de bekende koning Salomo. Welnu, ... deze beide elementen zouden feitelijk elkander moeten uitsluiten. Immers de schrijver kan niet beide tegelijk zijn: een wijsheidsleraar die onder het volk optreedt, en de koning Salomo. En indien het de bedoeling ware Salomo als de auteur aan te duiden, is het volkomen onbegrijpelijk waartoe de benaming Prediker gebezigd werd”. En dan volgt: „Er is slechts één redelijke verklaring te geven voor de eigenaardige samenvoeging van de twee elementen die wij hier in het opschrift aantreffen: dat namelijk de eigenlijke schrijver, die een wijsheidsleraar is van het Israëlietische volk, en zijn persoonlijke identiteit verborgen houdt achter de kwalitatieve benaming Prediker, zijn woorden legt in de mond van de grote koning van zijn volk, die in wijsheid zo bijzonder uitblonk, Salomo, de zoon van David”.

Maar waarom zou de schrijver niet beide tegelijk kunnen zijn: wijsheidsleraar en koning? Die wijsheidsleraar behoeft volstrekt niet per se op te treden onder het volk, de benaming „Prediker” kan ook wel een algemener strekking gekregen hebben. En waarom zou het volkomen onbegrijpelijk zijn dat de benaming Prediker gebezigd wordt voor

koning Salomo? Dat is heel goed aldus te verklaren, dat Salomo hier niet optreedt in zijn kwaliteit van koning maar in zijn kwaliteit van wijsheidsleraar.

Een tweede argument wordt ontleend aan 1 : 12: Ik, Prediker, ben koning geweest over Israël te Jeruzalem. Het is duidelijk, zo zegt men, dat dit koningschap in een ver verleden ligt. En volgens prof. Aalders ligt hierin „een onmiskenbare aanwijzing dat niet bedoeld kan zijn de Prediker, de auteur van het boek, met Salomo te identificeren”. Maar kan deze zegswijze niet zo bedoeld zijn dat Salomo, op oudere leeftijd gekomen, in zijn hoedanigheid van wijsheidsleraar afstand nemend t.o.v. zijn koningschap, zegt: ik ben koning geweest? Hij is het dan in elk geval gedurende lange tijd geweest, maar bovendien gaat hij als wijze zich a.h.w. achter zijn koningschap stellen om het te overzien. Me dunkt, deze opvatting is niet onmogelijk.

Dan wordt gewezen op 1 : 16: Ik, zie ik heb wijsheid vergroot en vermeerderd boven allen die vóór mij over Jeruzalem geregeerd hebben. Deze toevoeging kan, zo wordt gezegd, niet uit de mond van Salomo gevloeid zijn, want vóór hem heeft alleen David maar over Jeruzalem geregeerd. Maar, neemt men niet aan dat mede bedoeld wordt op de stadsvorsten, die vóór de Israëlietische tijd in Jeruzalem geregeerd hebben — denk aan Melchizedek! —, dan kan men deze zegswijze nog beschouwen als een hyperbolische uitdrukking.

Een van de voornaamste argumenten voor de latere datering van Prediker is wel het taalargument. De taal van het boek is van een later type, dat taalhistorisch een plaats inneemt tussen het oudere Hebreeuws, dat meest in het Oude Testament gevonden wordt, en het na-Bijbelse Hebreeuws, dat we aantreffen in de Misjna, de grote verzameling van Rabbijnse wetsinterpretatie en -toepassing, waarin „de ouden” aan het woord zijn (Gij hebt gehoord dat door „de ouden” gezegd is... Matth. 5). Maar is het nu zo onmogelijk dat de oude woorden van wijsheid later in een nieuw taalkundig gewaad zijn gestoken?

Aan de gedachte dat Prediker een van de jongste boeken, zo niet het jongste, is van het Oude Testament zijn vergaande beschouwingen vastgeknoopt door prof. Dr K. Schilder, in wiens voetspoor ook Ds E. Th. v. d. Born is getreden in zijn: De Wijsheid van den Prediker. Prof. Schilder heeft hieraan vele bladzijden gewijd in „Christus in Zijn lijden”, tweede deel (blz. 42vv. 1ste druk). Met deze beschouwing van Schilder over het boek Prediker hangt samen zijn opvatting van 4 : 17, waar we z.i. een keerpunt vinden — zo ook V. d. Born —. Daar spreekt Prediker over de tempel. Stelde hij zich eerst onder het licht der openbaring in natuur en geschiedenis, nu stelt hij zich onder het licht van de openbaring in de tempel. En in zijn Heid. Catechismus (I blz. 4, 5) spreekt Schilder zelfs van een verkeerde en van een goede periode van Prediker. Maar m.i. brengt 4 : 17 geen keerpunt in de gedachtengang van Prediker. En wat dit betreft scharen we ons aan de zijde van Aalders. Ook Ridderbos heeft in zijn bespreking van het geschrift van Ds V. d. Born (Geref. Theol. Tijdschrift, 41ste jaarg., afl. 2, Febr. 1940, blz. 86vv.) deze opvatting van 4 : 17 afgewezen.

Tot voorzichtigheid in het trekken van consequenties uit een late datering van het boek Prediker is ook gemaand door Dr J. Schelhaas Hzn., die zegt (Ger. Theol. Tijdschrift, 42ste jaarg. blz. 125): „Aan het boek Prediker wordt door Prof. Schilder in navolging van anderen grote betekenis toegekend in verband met de openbaring Gods aangaande den Christus, omdat het één der jongste boeken van het Oude Testament is. Maar als nu Ds J. van Raalte eens gelijk heeft, die indertijd in dit tijdschrift betoogd heeft, dat Salomo de auteur is van dit boek?”

Het wordt tijd om deze bespreking te besluiten. De opmerkingen, die gemaakt zijn, mogen, al kunnen we niet in alles met prof. Aalders meegaan, hem overtuigen van de belangstelling waarmee we van dit geschrift van onze oud-leermeester hebben kennis genomen. Het zij van harte aanbevolen als dienstig aan het onderzoek der Schriften.

Apeldoorn.

B. JONGELING.

*) Ned. Theol. Tijdschrift, 3e jaargang afl. 5, Juni 1949, blz. 379 v.v.

RECLASSERING

De Reclaserings-bezoeker (3)

In een voorgaand artikel wezen we erop, hoe ook de Reclaserings-bezoeker het zijn plicht acht, de gedetineerde de weg ten leven, en dus ook de weg tot de „deugd” te wijzen: opdat de band aan de kerk, aan de gemeente des Heren, worde hersteld, of voor het eerst wordt gelegd. Hij niet alleen; ook de gevangenis-predikant, soms ook eigen predikant, ook de hem verschaft lectuur bedoelen alle hetzelfde.

Meer dan eens is mij de vraag gedaan: „Hebt u het wel eens meegemaakt, dat, mee door uw arbeid, een zondaar zich bekeerde?”

Ik vind dat altijd een lastige vraag. Om meer dan één reden. Beking is een werk des harten. En daarover valt zo moeilijk een oordeel te vellen. Ik geloof zelfs, dat het ons niet toekomt, met beslistheid uit te spreken: „die man is echt bekeerd!” En dan vooral niet van een gevangene, die in zulke geheel andere omstandigheden leeft dan waaronder hij na de vrijlating komt te verkeren. Hier geldt: „De tijd zal het leren”. Wel durf ik verzekeren, dat ik het meer dan eens beleefd heb, dat de gevangene tot een heel andere en betere levens-instelling kwam; en voortaan een braaf, oppassend, deugdzaam mens werd; al geldt dit laatste dan niet, of zeer zelden, van de zogenaamde beroepsmisdadigers. Dat ook dezen zich bekeerden heb ik nog niet meegemaakt.

Bovendien vind ik de bovengestelde vraag zo lastig en vervelend, omdat er min of meer in ligt opgesloten: „Zouden we niet beter al zulke goedbedoelde reclaseringspogingen maar achterwege laten?” — want dat hangt niet af van de vruchten, die we zien op dit ons werk, maar wel van de vraag: „Is het de eis des Heren, dat we zulke „verlorenen” zoeken en hun Zijn Woord brengen?” En zo ja, dan hebben we eenvoudig te gehoorzamen.

Echter genoeg hiervan. Ik wilde deze keer er op attenderen, hoe we als reclaserings-bezoekers er op uit zijn, het verbroken contact met vrouw en kinderen te herstellen.

Bij elk bezoek, aan welke gevangene, valt het op, hoe de gevangene, maar ook het hele gezin, daaronder lijdt, daar onder gebukt gaat, daardoor gebroken wordt, dat het gezinsleven kapot is. Hoe blijkt het, dat de man de vrouw niet missen kan, en de vrouw de man niet missen kan; dat de vader tobt over zijn kinderen, over wie hij geen vader kan zijn, en daar verdriet van heeft; hoe groot het gevaar is, dat de vrouw langs verboden wegen zoekt, wat haar man haar niet kan geven, en dat ze er niet tegen opgewassen is, de kinderen te verzorgen en op de rechte weg te houden.

Ik bezoek hier een man, veroordeeld tot levenslang. Aanvankelijk was hij tot de doodstraf veroordeeld. Stel je voor, wat dat voor de vrouw, met haar drie kindertjes betekent, de oudste pas een jaar of zes. Ze grijpt alles aan, om voor hem gratie te verkrijgen. Meer dood dan levend, vanwege haar angsten en zorgen, reist ze naar den Haag, om bij de hoogste instantie te pleiten. Ze blijkt niet meer in staat, de stoep op te klimmen en valt flauw. Toch grijpt ze moed en stort voor de minister haar hart uit. En waarlijk, de doodstraf wordt veranderd in levenslang. Dat geeft, althans de eerste ogenblikken, enige opluchting. Maar het duurt maar kort. En dan ondervindt ze aan den lijve, wat dat betekent: haar man te missen; alleen de lasten voor het gezin te dragen; haar kinderen op te voeden; zelf de kost te moeten verdienen met haar verzwakte lichaam en kapotte zenuwen; en dat: „levenslang”, met een geringe kans, dat hem nog eens gratie zal worden verleend.

In die omstandigheden heb ik haar opgezocht. Een moeilijk bezoek. Spreek zo iemand eens moed in. Je hebt niets om haar aan te bieden. Je mag haar niets voorspiegelen. Je kunt alleen haar klachten aanhoren, in de zekerheid, dat het nog veel erger is, dan ze kan uitdrukken. Alles te moeilijk, doordat ze niet leeft uit het geloof; niet ongodsdienstig; ook niet opstandig, maar niet iemand, die zich sterken kan in de Here haar God; al wijs je haar de weg, waarin alleen de vrede te vinden is.

Om haar armoede enigermate te lenigen,

heb ik geïnformeerd naar haar familie-omstandigheden. Zeker, ze had familie, die wel in staat waren haar te helpen. Maar ja, die man had het aan zich zelf te wijten. En bovendien voor een keertje helpen — dat zou nog gaan, maar jaar in, jaar uit! Zonder eind! Enfin, ik heb me met hen in verbinding gesteld, eenmaal en andermaal. En het heeft nog iets uitgewerkt ook. Er kwam een betere verhouding tussen haar en de haren. Toch bleef het gebrek nijpen. Haar pogingen zelf wat te verdienen, mislukten de een na de ander. Wie laat zich graag helpen van een vrouw, wier man levenslang heeft. Haar kinderen werden achtergesteld door de jongens en meisjes: wie wil nu spelen met kinderen, wier vader in de gevangenis zat! Kinderen kunnen zo wreed zijn. En zo stapelde zich de ellenden op; en begon zich in haar hart een wrok vast te zetten jegens de man, die van dit alles de oorzaak was; ja, bij tijden had ze weerzin in een man, die zich zo schrikkelijk had misdragen, en een voorwerp van haat en verachting was bij het publiek.

Het zou beter gaan en voor haar een opluchting betekenen, als ze zich van hem kon ontdoen. En zo rijpte bij haar het plan zich te laten scheiden. We hebben gedaan, wat we konden, om haar van dit boze voornemen af te houden. Ook haar man wilde er niet van weten. Ze liet zich niet bewegen; tegen alle waarschuwingen in zette ze door. En zo vroeg ze echtscheiding aan op grond van (voorgevend) overspel. Nog bleef de man weigerachtig, ook maar in het minst medewerking te verlenen. Zelfs zijn schriftelijke verklaring, dat er van overspel geen sprake was, kon de scheiding niet tegenhouden.

En toen? Wat we voorspeld hadden, gebeurde. De huwelijksband op papier was verscheurd, maar het huwelijk bleef bestaan. Het duurde maar heel kort, of ze zocht opnieuw contact met haar man; later ook door hem op te zoeken. Ze noemt zich nog steeds met de naam van haar man. En met de jaren wordt het verlangen sterker, dat hij weer thuiskomt, om als man en vrouw, als vader en moeder, te leven met en voor elkaar, en samen voor hun kinderen. Elkaar klagen ze hun nood.

Om een regelmatig bezoeken mogelijk te maken, van de vrouw aan haar man, van de kinderen aan hun vader, teneinde te voorkomen, dat ze van elkaar vervreemden, zorgt de Reclaserings voor reisgeld. Sociale zaken geeft maar een retourbiljet voor één persoon per kwartaal. Dat achten we te weinig, en springen daarom bij.

Moelijkheden met de kinderen worden op onze bezoeken besproken met de vader of ook met de moeder per brief.

Geeft dat veel? Soms schijnt het, dat het een gunstig gevolg heeft. Maar in elk geval is het voor beiden een steun, dat ze een adres hebben, waarvan ze weten, dat er begrip is voor hun moeilijkheden, en dat geen middel onbeproefd laat, ze te helpen.

Ik mag hier ook niet onvermeld laten, hoe de Sociale Ambtenaar in de gevangenis ook voor elke gedetineerde gereed staat, om het contact tussen hem en zijn gezin intact te houden en te bevorderen. Zo vullen Soc. ambtenaar en Recl. bezoeker elkaar aan. Want beide zijn het hierover eens — zal de gevangene waarlijk gereclasserd worden, dan moet hij zo mogelijk straks terugkeren in een gezin, dat hem graag ontvangt, en waar hij de plaats weer kan innemen, die jarenlang onbezet was.

Huizum.

J. VAN DIJK.

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 Oct. begon de tweede helft van de lopende jaargang van ons blad. We verzoeken onze abonné's hun abonnementsgeld f 5.— per halfjaar of f 10.— per jaar te willen overmaken op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist met bijvermelding voor OPBOUW.

De incassokosten zijn tegenwoordig zo hoog, dat we vertrouwen dat onze abonné's aan ons verzoek zullen voldoen.

DE ADMINISTRATIE.

KERKDIENTEN IN AMSTERDAM-CENTRUM

Met ingang van zondag 12 oktober 1958 worden de kerkdiensten in Amsterdam-Centrum slechts in 2 gebouwen gehouden, en wel in de Aula van de Chr. Technische School, Wibautstraat 125 (v.m. 10 uur en n.m. 6 uur) en in de Maranathakapel, de Wittenkade 59 (v.m. 9.45 uur en n.m. 5 uur).

In de Rogatekapel, Toministraat, en de Gem. Handels H.B.S., P. L. Takstraat, worden derhalve geen diensten meer gehouden.

KRITISCHE KRABBELS

Kokeleko

Weinig lezers zullen dit woord kennen. Ik vond het in geen woordenboek. Wel is daar sprake van kokeleko-noten. Ook wel Braziliaanse noten genoemd. Of het woord Kokeleko daar iets mee te maken heeft is mij niet bekend. Ik vind het een schoon woord. Het klinkt mooi. O, zo mooi. Het klinkt zo rond, zo afgerond. Het rolt zo maar over de tong. Het klinkt als een klokje. Het is nog mooier dan kukeleku. Maar meer dan een mooi woord is het niet. Het is alleen maar een mooie klank. Het heeft geen inhoud. Het betekent niets, helemaal niets. Maar daarom was het gebruik van dit woord zoals ik dat in mijn jeugd tegenkwam zo gepast.

Als we een rede hoorden vol holle frazen, waarvan geen mens wat kon onthouden, dan zeiden we: Kokeleko.

Als iemand een mooi verhaal opdigde, waarvan geen woord waar was, dan reageerden we met: Kokeleko.

Als iemand loog alsof het gedrukt stond was het vernietigend oordeel: Kokeleko.

Er is veel van dit spul in de wereld. Er worden veel zeepbellen geblazen. Er worden veel ijdele woorden gesproken en geschreven. De kranten staan er vol van. Helaas moet men ook van sommige preken zeggen: Kokeleko. Knetterende knaleffecten, uiteenspuittende vuurpijlen genoeg. Maar geen mens kan er wat van onthouden. Ook christelijke en kerkelijke bladen maken zich wel eens schuldig aan mooischrijverij. Zouden de schrijvers zelf wel geloven wat ze neerpennen?

Voor jaren ging een meester met pensioen. Hij was een man van „twaalf in 't dozijn”. Een heel gewoon man. Niets bijzonders. Wel een goed man. Zoals een schaap ook een goed beest is. Hij deed geen mens kwaad. Maar ook niet veel goeds, denk ik. Maar toen hij met pensioen ging, moest er natuurlijk een stukje in de krant. En vanzelf moest dat een mooi stukje zijn. Een kokeleko-stukje, zeiden wij vroeger. Met heel veel tierlantijnen er om heen stond daar ongeveer het volgende in. „Meester X was een persoonlijkheid. Hij was bij z'n leerlingen geliefd. Hij was in heel het dorp gezien. Was voorzitter van tal van verenigingen. Hij was overal de primus inter pares. (Vooraf dit laatste zinnetje deed het goed, omdat geen mens precies snapte wat het eigenlijk betekende!)

Het zou een ramp zijn als meester het dorp ging verlaten. Maar er was goede hoop, dat hij nog verder zijn grote werkkraft voor de gemeenschap zou geven.”

Men vond dat natuurlijk een mooi stukje. Maar iedereen dacht er het zijne van. Bij alle leerlingen geliefd? Was nooit bij één leerling opgekomen. In heel het dorp gezien? Ja, gezien had men hem wel, maar veelal zag men hem liever gaan dan komen. Voorzitter van allerlei verenigingen? Jawel, maar in het land der blinden is één oog koning. En praten kon hij wel. Een krachtige persoonlijkheid? Wij noemden hem Frederik Fluweel! We vonden het maar kokeleko. We vinden nog heel wat geschrijf zo.

FRATER.

VAN HIER EN GINDS

Lambeth-conferentie

Om de tien jaar komen de aartsbisschoppen en de bisschoppen van de Anglikaanse kerk uit alle delen der wereld in Londen bijeen. Die bijeenkomsten heten „Lambeth-conferenties”. Haar naam ontleent zij aan het „Lambeth-paleis”, de londense residentie van de aartsbisschop van Canterbury. Deze conferentie kwam ook dit jaar weer bijeen. Niet minder dan 300 bisschoppen namen er aan deel. Met veel praal en luister werd de conferentie van 1958 in de historische Westminster-kathedraal te Londen gesloten. Alle 300 bisschoppen togen nog eens in een kleurrijke stoet door Londen en voor de echtgenoten waren plaatsen in de Westminster-gereserveerd. Daar werd de „afscheidsrede” door het hoofd van de Amerikaanse Episcopale kerk gehouden: de Right Reverend Henry Knox Sherrill.

Mgr. Sherrill herinnerde er zijn collega's nog eens aan, dat een bisschop bovenal een herderlijke taak heeft. Hij zei ietwat brommerig, dat er heel veel gediscussieerd was over zaken, die er toch eigenlijk in een tijd als deze weinig toe deden. Het herinnerde hem soms aan die bewoners van een eilandje buiten de kust van Maine, waarvan men vertelde dat zij in hun levensonderhoud voorzagen door voor elkaar elkaars was te doen. Wij keken veel te vaak achteruit in plaats van vooruit. Wij spreken veel te vaak een taal die niemand meer verstaat, en daarom raken wij zoveel mensen kwijt.

Tevoren waren de bisschoppen door koningin Elisabeth ontvangen. Bij die gelegenheid hield de aartsbisschop van Canterbury een rede, waarin hij zeide, dat de conferentie zich vooral met het vraagstuk van de rechte houding tegenover de bijbel had beziggehouden. Het gezag van die bijbel opnieuw te ontdekken — ziedaar de voorwaarde tot vernieuwing van het kerkelijk leven en tot meerdere eenheid der kerken, zeide hij.

De resultaten van de conferentie zullen pas na geruime tijd bekend worden, wanneer het verslag der (besloten) besprekingen zal worden gepubliceerd.

Leninprijs voor Hromadka

Prof. dr Joseph L. Hromadka ontving op 29 mei de door de Sovjetregering ingestelde Lenin-vredesprijs. De winnaars van deze prijs, die jaarlijks wordt toegekend en tot 1956 Stalin-prijs heette, ontvangen elk een bedrag van 100.000 roebel, dit is volgens de officiële wisselkoers ongeveer 100.000 gulden.

Behalve aan Hromadka werd de Leninprijs dit jaar ook toegekend aan de Japanse rechtsgeleerde prof. Kaori Iasui; de Oostduitse auteur Arnold Zweig; de Fransman Louis Saillant, secretarisgeneraal van de Wereldfederatie van Vakbonden en aan de Zweedse auteur Arthur Lindquist.

Volgens mededelingen van radio Moskou werd hun deze prijs toegekend, omdat zij „vooraanstaande sociale leiders zijn, die strijden voor vrede en vreedzame samenwerking tussen de volkeren”.

AANKONDIGINGEN

De Ned. Bond van Geref. Jongelingsverenigingen gaf uit: **De Strijd om de waarheid in de Oude Kerk**, Schetsen Oude Kerkgeschiedenis door Ds J. C. Janse. In 12 schetsen bespreekt Ds Janse even zoveel hoofdmomenten uit de strijd der Oude Kerk. Het is hem daarbij te doen duidelijk te laten zien, waar het in de worsteling om ging. En hij doet dat in voortdurende confrontatie met de Heilige Schrift. Deze bespreking van de kerkgeschiedenis is veel belangrijker dan het weergeven van allerlei feiten en biografische notities. Wie dat boekje heeft doorgewerkt „ziet” iets van wat er in het leven der kerk geschiedde. De schetsen zijn ook zeer geschikt voor andere verenigingen.

Een bijzondere tegel. De kerk van Utrecht-N.W. gaat een kerk bouwen. Daarvoor is geld nodig. Een paar leden kwamen op een lumineus idee om daarvoor wat geld in te zamelen. Zij gingen nl. praten met de heer Mobach, directeur van de bekende Mobach-pottenbakkerij. En deze vervaardigde een prachtige

tegel groot 18 x 14 c.M. Op een grijs fond is daarin gebakken het bekende gedicht waarmee Prof. Schilder zijn „Wat is de hemel?” besloot: „Op aarde was als ijdel glas uw blijdschap licht te schenden, maar eenmaal kan de vreugde van de bruiloft nimmer enden”. Het geheel is zeer artistiek uitgevoerd, een sieraad in de ware zin des woords. De tegel is verkrijgbaar à f 5.— franco per post. Wanneer men dit bedrag stort op de postrekening van de boekhouder der kerk (nr 426167) wordt de tegel gratis toegezonden. En u helpt tegelijk mee aan de bouw van de nieuwe kerk.

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Nijverdal: kand. A. Koers te Hoogkerk.

Bedankt voor Gees: kand. A. Koers te Hoogkerk.

Intree. Na bevestigd te zijn door Ds Kamp-huis van Rotterdam-Delfshaven deed Ds H. J. de Vries, gekomen van Berkel, zijn intree te Bedum, met een preek over Jesaja 14 : 32.

Militairen. De Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken gaf in verband met het opkomen van onze jongens in militaire dienst de volgende aanwijzingen.

De thuiskerken **zorgen** dat „hun” jongens, die in militaire dienst gaan op 2 okt. a.s. voorzien zijn van verblijffattest en Handboekje Gereformeerde Militair;

geven bericht door (speciale formulieren hiervoor bij C.C.G.G. verkrijgbaar!) van hun vertrek naar garnizoenskerk;

houden hun lid in militaire dienst vast door bijv. toezending van plaatselijk kerkblad, andere lectuur (Gezinsblad!), door ambtelijk contact met ouders en het lid zelf tijdens verlof;

delen wijzigingen van overplaatsing mee aan de betrokken kerken.

De garnizoenskerken **voldoen** aan het verzoek van de thuiskerken om tijdelijk het ambtelijk opzicht waar te nemen over de militairen (catechisatie, huisbezoek enz.);

zoeken het contact met de jongens in de in de kazerne en ontvangen hen in hun huizen;

wekken de verenigingen op zoveel mogelijk de jongens op hun vergaderingen te ontvangen en zelf het contact te zoeken; **geven** van overplaatsingen bericht (volledig) aan thuiskerken en volgende garnizoenskerken (kaarten kosteloos verkrijgbaar bij secretariaat van de C.C.G.G.).

Het adres van de Contact-Commissie is Mgd. v. d. Weteringstraat 86, Utrecht.

De Generale Synode besloot: opnieuw deputaten te benoemen voor de radiuitzending van kerkdiensten; deze ontvangen behalve de gewone ook nog een bijzondere opdracht nl. het volgen van de ontwikkeling van uitzending van kerkdiensten per televisie met het oog op de vraag of een geref. kerkdienst inderdaad met behoud van zijn karakter daardoor uitgezonden kan worden;

dat de postale aanduiding „onderhoudende art. 31 D.K.O.” bij de naam der kerken niet meer geschikt is om als onderscheidingssteken te worden gebruikt;

dat t.a.v. de zaak Goossens voorshands van de achtien ingekomen stukken alleen dat van de kerkeraad van Zwolle in behandeling zal worden genomen.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Kort Verslag van de vergadering van de Curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen, in het gebouw van die School gehouden op Vrijdagavond 3 oktober 1958

Art. 1 Te 6.— uur n.m. opende de President-curator, Ds D. van Dijk de vergadering met Schriftlezing en gebed. Alle Curatoren zijn aanwezig. Onder hen zijn ook nu de Curatoren Ds E. Th. v. d. Born en Ds C. Vonk door hun secundi vervangen. Van de Hoogleraren is Prof. C. Veenhof met kennisgeving afwezig.

Art. 2 De President las het afschrift van de

brief, die Ds J. Kamphuis aan de generale synode van Bunschoten-Spakenburg zond en waarin hij haar meedeelde zijn aan-neming van de benoeming tot Hoogleraar. Ook las de President een brief van Ds J. Kamphuis inzake vaststelling van de datum van zijn inauguratie als Hoogleraar.

Art. 3 Curatoren besluiten, dat de nieuw benoemde zodra zijn emeritaat als Dienaar des Woords van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Delfshaven ingegaan is, voor rekening der Kerken zal komen. De datum van zijn optreden zal in nader overleg met hem worden vastgesteld.

Art. 4 Op verzoek van de Sport-commissie van het studentencorps F.Q.I. wordt aan deze voor het jaar 1958/1959 f 150.— subsidie toegekend.

Art. 5 Ds J. Kamphuis komt op verzoek van Curatoren ter vergadering. De President heet hem welkom en spreekt uit dat de Curatoren dankbaar zijn dat de vacature die er was vervuld is. Hij wenst Ds J. Kamphuis sterkte toe voor de taak die hem wacht. Voorts deelde hij hem de sub 3 genoemde besluiten mee.

Art. 6 Op verzoek van de President gaat Ds J. van Bruggen de vergadering in dankzegging voor, waarna zij wordt gesloten.

Voor de Curatoren,

J. VAN BRUGGEN,

Assessor.

Adressen. IJsselmonde: S. Voorberg, Oostdijk 30, IJsselmonde, tel. K 1896-2053; **Utrecht** (diakonie): J. Zomer, Eerste Daalse-dijk 176, Utrecht, tel. 18860; **Hattem:** A. Gunnink, Maeskamp 2, Hattem; **Charlois:** E. H. van der Zee, Akkermanstr. 5b, Rotterdam-Charlois; 's **Gravenhage-Loosduinen:** L. Wisse, Meppelweg 1020, 's Gravenhage.

CONTRIBUTIE-BETALING

Er zijn nog verscheidene leden van de Geref. Persvereniging, die verzuimden hun contributie te voldoen.

Men wordt vriendelijk verzocht het bedragje (f 2.50 p. jaar) te gireren; dit voorkomt hoge incassokosten.

Het gironummer van de penningmeester is: 49776 t.n.v. J. F. J. Lamet, Eindhoven.

VERSCHEENEN:

Brochure „**ISRAËL EN DE DUIZEND JAREN VAN OPENBARING 20**”
Door Ds J. C. Janse te Zutphen

32 pagina's met omslag, royaal formaat. Prijs f 1.50.

Bestellingen uitsluitend per giro bij
DRUKKERIJ STEENBERGEN - ZEIST
Giro 233117

ADVERTENTIE-TARIEF:

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

★

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij